

ŞUMER MƏTİNLƏRİNİN AZƏRBAYCAN VƏ QUMUQ ƏDƏBİYYATINDAKI İZLƏRİ

**Əli Şamil Hüseyn oğlu,
AMEA Folklor İnstitutunun elmi işçisi
Bakı, Azərbaycan.**

19-cu yüzilliyədək qaynaqlarda qumuq ədəbiyyatı islahına rast gəlinmir. Qafqazı işğal edən Rusiya müstəmləkəçiliyini uzunömürlü etmək üçün xalqları bölmək, bir-birindən ayırmaq üçün dürlü tələlər qurdu. Yüzillər boyu yazılı ədəbiyyatı bir olan Türklərin hər bölgəsi, hər qövmü üçün dil, ədəbiyyat, tarix yaratmağa başladı. 1883-cü ildə Sanki-Peterburqda Mühəmməd Efendi Osmanovun yayınladığı “Nokayski, kumukski rec” kitabı qumuq ləhcəsində ilk kitab sayılsa da, qumuqlardan toplanmış “Minkullnun yiri” Şumer dastanı “Bilkamis”la, “Eniligim Senligim eshkini ac!” nağılı şumerlərin keçisi qurd (bəzən də şir) motivi və Azərbaycandakı “Şəngülüm, Şüngülüm, Məngülüm, aç qapını mən gəlirəm” uşaq nağılını, “Bozoğlan” nağılı “Kitabi Dədə Qorqud”dakı Bamsı Beyrəyi, “Koroğlu” nağılı “Koroğlu” dastanını xatırladır.

Azərbaycanda geniş yayılmış “Məlik Məmməd” nağılı, qumuq mətinləri və Şumer gil kitabələrindəki mətinlərlə oxşarlığı ayrıca bir tədqiqat mövzusu ola bilər.

Bu cür oxşarlıqlar folklorda deyil, yazılı ədəbiyyatda da coxdur.

Açar kəlimələr: Şumer mətinləri, Qumuq və Azərbaycan türklərinin ədəbiyyatları, Minkullnun yiri, “Bozoğlan” nağılı, ümumtürk ədəbiyyatı.

Çap olundu: Şumer mətinlərinin Azərbaycan və qumuq ədəbiyyatında izləri, Müqayisəli ədəbiyyat: ədəbiyyatlarda və mədəniyyətlərdə arxetiplər, IV Beynəlxalq elmi konfransın materialları(özlər), 22-23 Oktyabr 2010-cu il, Bakı. Azərbaycan səh. 87.